

NAROZENÍ A DĚTSTVÍ 1316–1323

*Léta Páně 1316 dne 14. května o první hodině se narodil v Pražském městě Václav,
prvorozenec pana krále Jana a paní Elišky, královny české a polské,
a při jeho narození nastala radost a plesání všem,
kteří milovali štěstí krále a království.*

*Tento chlapec byl dne 30. května, totiž na Boží hod svatodušní
v katedrálním pražském chrámu za přítomnosti pana Balduina,
arcibiskupa trevírského, biskupů pana Jana Pražského
a pana Heřmana Prizrenského od pana Petra, mohučského arcibiskupa,
křtem svěcené vody slavnostně znovuzrozen,
přičemž všichni radostně volali a pozdravovali ho.*

Petr Žitavský, Zbraslavská kronika

ČESKÉ KRÁLOVSTVÍ

Karlova dlouhá a spletitá, na osudové zvraty bohatá životní cesta započala v májových dnech roku 1316 při rozbřesku, v některém z domů Starého Města pražského. Možná se tak stalo v domě *U Kamenného zvonu*, který byl majetkem a sídlem jeho rodičů, Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny.

Jan Lucemburský, Gelnhausenův kodex, přelom 14. a 15. století

V prvních sedmi letech života malého prince bylo České království na pokraji občanské války. Napjatá situace měla kořeny v letech 1305–1310, kdy se během pěti let na českém trůně vystřídal stejný počet králů.

Český a polský král **Václav II.** (1271–1305) zemřel ve věku pouhých třiatřiceti let a jeho syn, český, polský a uherský král **Václav III.** (1289–1306), byl ve věku pouhých šestnácti let úkladně zavražděn v Olomouci. Po násilné smrti posledního muže přemyslovského rodu vstoupily do osudové hry o České království tři české královny. První byla vdovou po králi Václavovi II., mladá a sebevědomá **Eliška Rejčka** (1288–1335). Další dvě byly Václavovy sestry, **Anna** (1290–1313) a **Eliška** (1292–1330), matka Karla IV.

Manžel princezny Anny, vévoda **Jindřich Korutanský** (1265–1335), usedl na český trůn dvakrát. Byl však slabým panovníkem a jeho vláda neměla dlouhého trvání. Výraznější stopu v Českém království nezanechal ani Jindřichův rival a manžel královny-vdovy, Elišky Rejčky, princ **Rudolf Habsburský** (1281–1307). Ten byl znám především pod přezdívkou „Kaše“, pro svou oblíbenou mnišskou stravu. Kralování i život nejstaršího syna císaře Albrechta ukončila roku 1307 úplavice.

Jasný obrat k lepšímu nastal v roce 1310, kdy se opatům cisterciáckých klášterů ze Sedlece u Kutné Hory a Zbraslavi podařilo dojednat svatbu osmnáctileté Elišky a čtrnáctiletého Jana, nejstaršího syna římského krále Jindřicha VII. Lucemburského. A to přesto, že původně chtěl Jindřich za Elišku provdat svého bratra Walrama.

Koncem roku 1310 vstoupil **Jan Lucemburský** (1296–1346) s vojskem do Prahy jako český král. Stalo se tak nicméně za značných ústupků české šlechtě. K nejmocnějším Janovým soupeřům patřil český šlechtic **Jindřich z Lipé** (1275?–1329), jehož družkou se stala podruhé ovdovělá Eliška Rejčka.

OSUD KE SLÁVĚ STVOŘENÝ

Prvorozený syn českého královského páru Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny se narodil na Starém Městě pražském 14. května 1316. Své narození popsal císař Karel ve vlastním životopise jen jednou větou: *Tento Jan, král český, měl s královnou Eliškou prvorozence jménem Václav, jenž se narodil roku 1316 dne 14. května v 5 hodin ráno v Praze.*

Nejstarší dochovaná veduta Prahy, Schedelova kronika, 1493

O dva týdny později byl po svém dávném předkovi z matčiny strany a zemském patronovi pokřtěn jménem **Václav**. Při jeho křtu se v pražské katedrále sešli tři vlivní mužové evropské politiky v pomyslné roli tří sudíček sprádjících osud novorozence. Prastrýc **Balduin Trevířský** (1285?–1354), říšský kurfiřt a arcibiskup trevířský, se skláněl nad malým Václavem spolu s **Petrem z Aspeltu** (1250?–1320), mohučským arcibiskupem a rádcem českých králů, a **Janem IV. z Dražic** (1260–1343), uměnilovným pražským biskupem.

Teprve o sedm let později byl v Paříži biřmován jménem **Karel**, na počest svého kmotra a strýce, francouzského krále Karla. Nové jméno odkazovalo i k zakladateli novodobé Říše římské, svatému Karlu Velikému. Lucemburkové, kteří v osobě **Jindřicha VII.** (1276–1313) dosáhli na císařský stolec, neopomněli zdůrazňovat, že pradávným příslušníkem rodu Jindřichovy manželky a matky českého krále Jana **Markéty Brabantské** (1276–1311) byl právě první císař Svaté říše římské, **Karel Veliký** (742–814).

Biřmování jménem Karel bylo prvním osudovým krokem, který předurčil životní dráhu budoucího císaře. Díky přízni osudu, ale i promyšleným plánům a smlouvám, jež byly v případě potřeby porušovány, a také zájmům francouzského krále a papeže stoupal český kralevec na výsluní evropské scény. V průběhu svého života se stal hlavou křesťanského světa, z Českého království učinil jádro dynastické moci a z Prahy centrum Svaté říše římské.

ZA ZDMI PEVNÝCH HRADŮ

Půl roku po svém narození byl malý kralevec Václav přemístěn z Prahy do bezpečí pevných zdí hradu *Křivoklátu*, neboť část české šlechty pod vedením Jindřicha z Lipé ohrožovala královskou moc. Zde prožil první zimu svého života. Kronikář Petr Žitavský ve *Zbraslavské kronice* situaci popsal slovy: *Ten chlapec byl v měsíci září dovezen na Křivoklát, odevzdán panu Vilému Zajícovi a v měsíci březnu ve zdraví opět donesen do Prahy.*

České království bylo tehdy ve stavu války. Správce království Petr z Aspeltu složil správcovský úřad a přenechal vládu v rukou královny Elišky. Na její žádost se v listopadu 1317 král Jan vrátil z ciziny, aby situaci urovnal. Dohodu s českou šlechtou zprostředkoval Janův spojenec a římský král **Ludvík Bavor** (1282/7–1347), s nímž se Jan a Eliška na jaře 1318 setkali v Chebu. Koncem března téhož roku Ludvík navštívil hrad Loket, kde poprvé spatřil dvouletého Václava. V té době sotva tušil, že se v budoucnosti osudově střetnou a mladý kralevec bude jeho soupeřem i nástupcem.

Hrad Křivoklát

Dne 23. dubna 1318 byl na sněmu v Domažlicích uzavřen mír a Jindřich z Lipé byl jmenován královským podkomořím a moravským hejtmanem. Jan se s Jindřichem sblížil a královna, která měla rozdílné představy o správě země, se raději opět uchýlila se synem i jeho staršími sestrami, Markétou a Jitkou, na hrad Loket. Král Jan, nepřátelsky naladěný vůči manželce, se však rozhodl zakročit. V únoru 1319 přitáhl s vojskem k Lokti a po krátkém boji byl druhého dne na Eliščin příkaz hrad vydán. Kronikář Petr poznamenal, že *[zanechala] tam na hradě tři své dědice, pobouřeně odešla s malou družinou a uchýlila se na své město Mělník*. Svého syna Eliška již nikdy poté nespatriila.

Václav byl uvězněn na Lokti, jak Beneš Krabice z Weitmile popisuje v *Kronice pražského kostela*: *Prvorozený Václav, jinak Karel, ve čtvrtém roce věku svého byl tamtéž na Lokti vsazen po dva měsíce do brozného vězení do sklepa, takže viděl světlo toliko oknem. Ale potom po roce byl v hradě ne uvězněný, ale přece jako zajatec, zcela vydán na pospas marnostem, protože byl tehdy mladý, prováděl mladické činy.*

Hrad Loket

Královna Eliška ztratila mocenský vliv a její spojenec **Vilém Zajíc z Valdeka** (před 1289–1319) byl donucen opustit úřad nejvyššího maršálka, který převzal Jindřich z Lipé. Po smrti Viléma Zajíce v říjnu 1319, kdy zastavený královský hrad Křivoklát opět připadl králi Janovi, byl kralevec na hrad znovu převezen. Na Křivoklátě zůstal čtyři roky až do jara roku 1323. Budoucí císař Karel IV. tak většinu prvních sedmi let svého života strávil v osamění bez matky na Křivoklátě a Lokti jako dobře strážžený následník českého trůnu, chráněncem i rukojmím.

Johes filius eius rex Bohemie Karolus Imperator et rex Bohemie filius Johis

POČÁTEK DYNASTICKÝCH PLÁNŮ

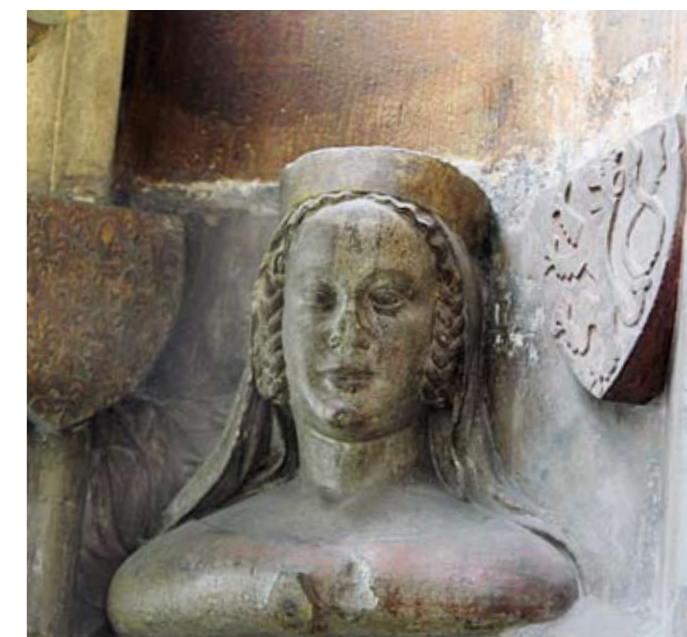
V době princova pobytu na Křivoklátě začal jeho otec Jan spřádat dalekosáhlé dynastické plány, které ovlivnily osud malého královice i jeho sourozenců. Opětovné usmíření Jana a Elišky na konci jara 1321 trvalo sice jen do léta následujícího roku, nicméně k jeho dvěma starším sestrám, Markétě a Jitce, přibyli další sourozenci. Dne 12. února 1322 se na Mělníce narodil bratr **Jan Jindřich** (1322–1375). Krátce před koncem princova pobytu na Křivoklátě v roce 1323 se narodily sestry dvojčata. Petr Žitavský zaznamenal: *Téhož roku, v den velikonoční, který tehdy připadl na 27. března, porodila česká královna Eliška v Koubě v Bavorsku po sobě dvě dcerušky dvojčátka, Annu a Elišku.* Do bavorské Kouby (Cham) se Eliška uchýlila ke své nejstarší dceři Markétě.

Ještě v roce 1322 se odehrály dvě klíčové události spojené s osudem malého královice. Dne 21. února 1322 byl v Remeši na francouzského krále korunován **Karel Sličný** (1394–1328). Tehdy zosnoval český král Jan Lucemburský plán provdat za nového francouzského krále svou sestru **Marii** (1305?–1324). V roce 1322 k tomu ve *Zbraslavské kronice* Petr Žitavský poznamenal: *Téhož roku dne 10. dubna byla dovedena nazpět do Lucemburku s náležitou slušností velmi jemná dívka Marie, dcera císaře Jindřicha, sestra českého krále Jana, z království Českého, kde slušně zůstávala s královnou Eliškou skoro tři léta. Tehdy konečně byla ta dívka ve svátek svatého Bartoloměje řádně v manželství spojena s Karlem, králem francouzským, a následujícího roku v den svatodušní v Paříži slavnostně korunována za francouzskou královnou.*

Dalším plánovaným krokem Jana Lucemburského vedoucím ke sblížení s Francií bylo synovo zasnoubení s dcerou člena královské rodiny Karla z Valois, **Blankou z Valois** (1316–1348), zvanou též **Markéta**.

Na velikonoční neděli 4. dubna 1323 byl sedmiletý princ poslán otcem z Křivoklátu na francouzský královský dvůr, aby započal své vzdělávání. Pobyt u pařížského dvora byl součástí Janových plánů na pevné spojení s francouzským královským rodem. Český královic se stal nástrojem sňatkové politiky, která byla stejně důležitá jako válečná tažení. Rovněž Karel později ve svém životě dával přednost právě sňatkové diplomacii. Osud však přál tomu, aby se domluvená svatba dvou dětí, Václava (Karla) a Blanky, v budoucnu proměnila v láskyplný vztah.

Blanka z Valois, busta, vnitřní triforium katedrály svatého Víta, Pražský hrad

◀ *Jan Lucemburský a Karel IV., Zbraslavská kronika, 1393*